Бондаренко Павло Валерійович, к.е.н., ст.викладач
Одеський національний економічний університет

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІНАНСОВО-НЕСТІЙКОЇ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Фінансовий потенціал страхової компанії є ключовим елементом її стійкості та конкурентоспроможності на ринку страхових послуг, визначаючи здатність генерувати ресурси для покриття ризиків, виконання зобов'язань перед клієнтами та забезпечення довгострокового розвитку. У контексті фінансово-нестійкої компанії, що характеризується дефіцитом капіталу, низькою ліквідністю активів і високим рівнем боргових зобов'язань, цей потенціал виступає як латентний резерв, який може бути активізований шляхом реструктуризації та оптимізації. Відповідно до економічної теорії, фінансовий потенціал охоплює не лише поточні активи, а й потенційні джерела фінансування — резерви, інвестиційні портфелі та партнерські угоди; його оцінюють за допомогою коефіцієнтів платоспроможності, ліквідності та рентабельності [4]. У фінансово-нестійких страховиків, де коефіцієнт покриття ризиків частіше виявляється нижчим за нормативні значення 1,5–2,0, за даними НБУ, потенціал послаблюється під впливом регуляторних обмежень [3].

Аналіз факторів, що впливають на фінансовий потенціал, свідчить про домінування внутрішніх і зовнішніх детермінант. До внутрішніх факторів належать неефективне управління резервами й активами; зокрема надмірна концентрація інвестицій у низьколіквідні інструменти знижує маневреність капіталу. До зовнішніх факторів відносяться інфляційні процеси та зміни в законодавстві, які посилюють нестійкість і в кризові періоди можуть зменшувати приплив страхових премій на 15–20 %. Емпіричні дослідження свідчать, що в Україні фінансово-нестабільні страховики, зокрема ті, які за звітністю 2022–2023 рр. мають негативний капітал, можуть мобілізувати частину потенціалу шляхом диверсифікації продуктів і цифровізації бізнес-процесів; реалізація відповідних заходів, зокрема впровадження fintech-рішень дозволяє збільшити рентабельність активів (ROA) до приблизно 5–7 %.

Стратегії посилення фінансового потенціалу фінансово-нестійкої компанії базуються на принципах ризик-менеджменту та рекапіталізації. Рекомендовано застосування VaR-моделей (Value at Risk) для кількісної оцінки потенційних збитків із заданим рівнем довіри, наприклад, 95 % і подальшої оптимізації обсягу резервів. Окрім цього, залучення зовнішнього фінансування через емісію облігацій або через злиття й поглинання з надійними гравцями ринку може забезпечити нарощення капіталу на порядку 20–30 %, що підтверджується кейсами європейських страховиків під час фінансової кризи 2008 р. [7]. В Україні за умов імплементації принципів Solvency II особлива увага до прозорості звітності, незалежного аудиту та комунікації з регулятором сприяє підвищенню довіри інвесторів і контрагентів, що дає змогу трансформувати нестійкість у можливості зростання.

Можна стверджувати, що фінансовий потенціал фінансово-нестійкої страхової компанії слід розглядати як динамічний ресурс, що вимагає системного підходу до його кількісної оцінки та активізації. Ігнорування наявних резервів і механізмів їх мобілізації призводить до посилення системних ризиків для ринку, тоді як цілеспрямовані заходи з рекапіталізації, управління ризиками та підвищення прозорості сприяють відновленню стійкості. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку кількісних моделей у макроекономічному середовищі України.

Виходячи з нашого попереднього наукового дослідження щодо дефініції «фінансового потенціалу страхової компанії» та характеристики фінансової нестійкості наведемо авторську інтерпретацію фінансового потенціалу фінансово-нестійкої страхової компанії [1].

Фінансовий потенціал фінансово-нестійкої страхової компанії — це сукупність внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів та їхніх якісних і кількісних характеристик (капіталової адекватності, ліквідних буферів, здатності генерувати операційні грошові потоки, якості активів і технічних резервів), а також оперативної спроможності інституційних механізмів (перестрахування, доступу до ринку капіталу, управлінських і правових інструментів) мобілізувати ці ресурси для відновлення платоспроможності.

Зауважимо, що капіталова адекватність страхової компанії — це здатність мати достатній обсяг власних коштів (капіталу) для покриття своїх зобов'язань і ризиків, забезпечення платоспроможності в нормальних і стресових умовах та відповідності вимогам регулятора. Ліквідні буфери страхової компанії — це запаси грошових та швидко реалізованих активів, які страхова компанія тримає, щоб

забезпечити виконання поточних і непередбачених грошових зобов'язань (виплати за страховими випадками, операційні витрати, відтік перестрахування тощо).

Управління капіталовою адекватністю проводиться по 4 напрямам:

ORSA (Own Risk and Solvency Assessment) - внутрішня оцінка потреб у капіталі за різними сценаріями та горизонтом, план дій при дефіциті.

Встановлення мінімального внутрішнього рівня (буфер) вище SCR.

Інструментами корекції виступають - підвищення тарифів, зміна продуктового портфеля, перестрахування, продаж активів, додаткової капіталізації (випуск акцій), управління активами.

Моніторинг ключових показників [6].

Авторський приклад регуляції: якщо власні кошти = 120 млн. грн., SCR = 100 млн. грн., то коефіцієнт платоспроможності = 120%. Страхова компанія має 20 % різниці над регуляторною вимогою; якщо падає нижче 100 % — регулятор може вимагати план коригувальних заходів.

Згідно офіційним даним НБУ, фінансово-нестійкою страховою компанією з страхування Non-Life є ПрАТ "Страхові Гарантії України" за І півріччя 2025 р., яку ми використаємо як приклад для оцінки фінансового потенціалу згідно методики [2].

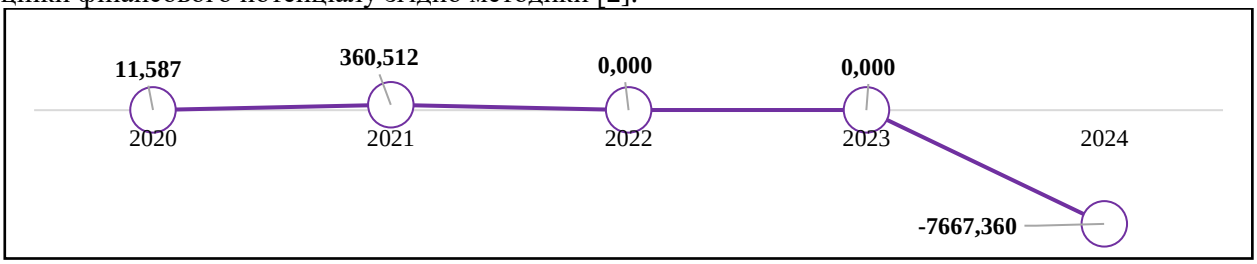

Рис. 1. Динаміка потенціалу фінансової стійкості ПрАТ «Страхові Гарантії України» за період 2020- 2024 р.р.

Джерело: побудовано автором самостійно на основі [5]

Як ми бачимо з Рис.1, ПрАТ "Страхові Гарантії України", стає фінансово-нестійкою за потенціалом фінансової стійкості з 2024 року, що підтверджує висновок регулятора страхового ринку України.

Можна зробити висновок з Рис.2, що фінансовий потенціал ПрАТ "Страхові Гарантії України" зазнав критичного зниження: з 5 337 тис. грн. у 2020 р. та 5 311 тис. грн. у 2021 р. — до 64 тис. грн у 2022 р., з тимчасовим відновленням до 985 тис. грн. у 2023 р. і повторним падінням до 231 тис. грн. у 2024 р. Загальне скорочення капіталової адекватності за період 2020–2024 р.р. становить приблизно 95,7 %.

Робимо висновок, що динаміка свідчить про наявність серйозного одноразового фінансового шоку і про системні недоліки в управлінні ризиками.

Рис. 2. Динаміка фінансового потенціалу фінансово-нестійкої ПрАТ "Страхові Гарантії України", тис. грн.

Джерело: побудовано автором самостійно на основі [5]

Розглянемо більш детально проблеми за компонентами фінансового потенціалу ПрАТ "Страхові Гарантії України" на Рис. 3.

Страхова компонента ПрАТ "Страхові Гарантії України" характеризується системним дефіцитом: 2020 р. −4 160 тис. грн.; 2021 р. +420 тис. грн.; 2022 р. −3 734 тис. грн.; 2023 р. −3 тис. грн.; 2024 р. −97 тис. грн. Перевага від'ємних показників у більшості років і лише тимчасове позитивне відхилення у 2021 році свідчать про нездатність забезпечувати рівень страхового покриття. Це вказує на недоліки тарифної політики, що обмежує платоспроможність і здатність здійснювати страхову діяльність.

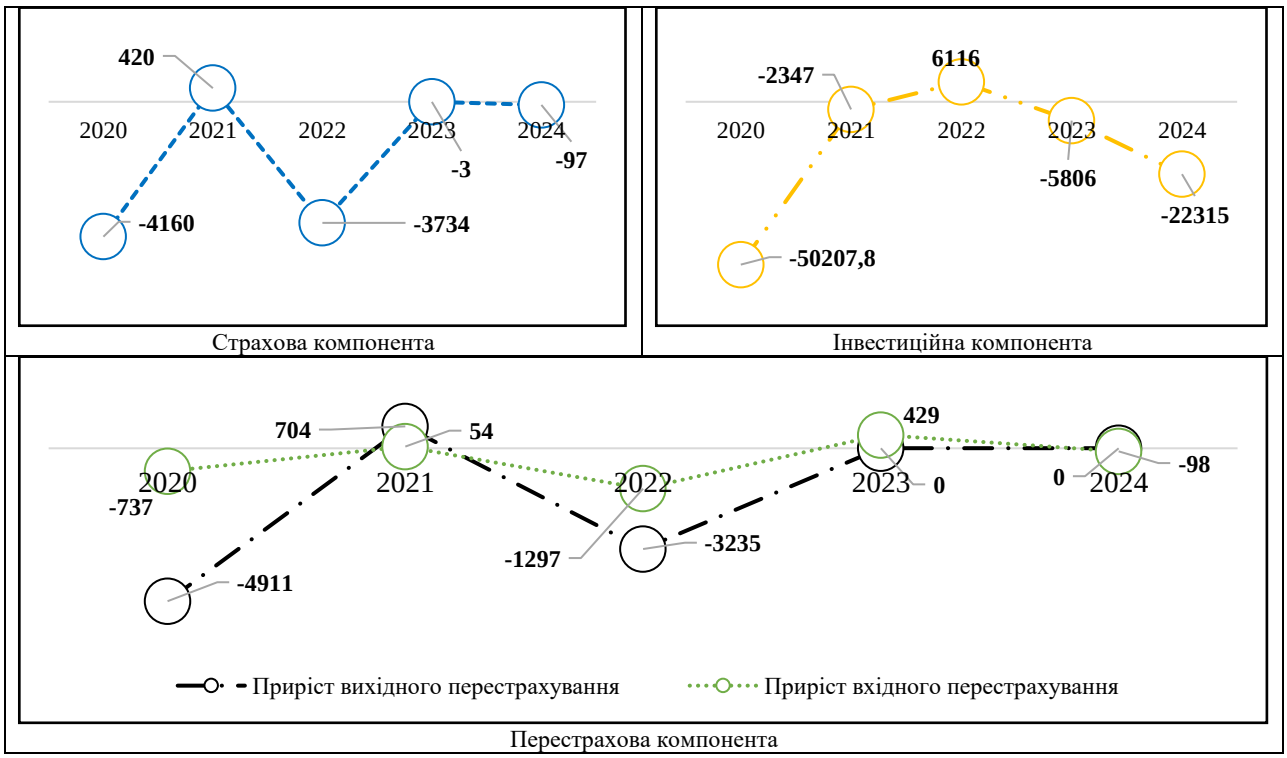

Рис. 3. Динаміка компонентів фінансового потенціалу фінансово-нестійкої ПрАТ "Страхові Гарантії України", тис. грн.

Джерело: побудовано автором самостійно на основі [5]

Інвестиційна компонента ПрАТ «Страхові Гарантії України» має виражено негативний характер: 2020 р. −50 207,8 тис. грн.; 2021 р. −2 347 тис. грн.; 2022 р. +6 116 тис. грн.; 2023 р. −5 806 тис. грн.; 2024 р. −22 315 тис. грн. Наявність істотних інвестиційних збитків у 2020 та 2024 р.р. за наявності лише тимчасового позитивного результату в 2022 році свідчить про неефективність управління інвестиційним портфелем.

Перестрахова компонента ПрАТ «Страхові Гарантії України» характеризується перевагою від'ємних значень: вихідна перестрахова компонента у 2020 р. становив −4 911 тис. грн., у 2021 р. +704 тис. грн., у 2022 р. −3 235 тис. грн, у 2023–2024 рр. 0 тис. грн.; вхідна перестрахова компонента у 2020 р. −737 тис. грн., у 2021 р. +54 тис. грн., у 2022 р. −1 297 тис. грн., у 2023 р. +429 тис. грн., у 2024 р. +98 тис. грн.

Ми бачимо незбалансованість перестрахувальної політики: наявність періодів дефіциту і значення вихідного потенціалу в останні роки вказують на суттєве скорочення або відсутність цесій, обмежене перестрахування. Це значно посилює вразливість ПрАТ «Страхові Гарантії України» до одиничних великих збитків і знижує здатність стабілізувати збитковість страхового портфеля.

Методика дозволить запропонувати цілеспрямований підхід щодо покращення фінансового потенціалу з визначенням необхідних накопичених фінансових ресурсів отриманих з різних джерел в межах законодавства та підтримуючи наявні властивості.

Список літературних джерел

1. Бондаренко П. В. Економічна сутність дефініції «Фінансовий потенціал страховика» (2023). *Науковий вісник ОНЕУ*. Випуск 5-6 № 306-307. С. 41-46. URL: http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/306-307/ (дата звернення: 04.10.2025)

2. Бондаренко П. В. Система формування та використання фінансового потенціалу страховика. автореф. дис. … канд. екон. наук: 08.00.08. Одеса. 2025.

3. Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX. *Відомості Верховної Ради України*. № 5. Ст. 27.

4. Коваленко В. В. Фінансовий менеджмент у страхових компаніях: теорія та практика (2020). Монографія. Київ: КНЕУ. 250 с.

5. Річна фінансова звітність за 2020-2024 р.р. ПрАТ "СК "УСГ". URL https://www.sgu.com.ua/ (дата звернення: 4.10.2025)

6. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of insurance and reinsurance (Solvency II). Official Journal of the European Union, L335, 17.12.2019. Available at: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/138/oj (Accessed: 04.10.2025).

7. Smith J. Risk Management in Insurance (2019). *Global Perspectives.* London: Wiley. 320 p.